

КОРУПЦИЯТА В 100 ОТГОВОРА

*Фондация „Гражданска връзка“
2000*

Публикувано със съдействието на Американската агенция за международно развитие.

Фондация „Гражданска връзка“ участва в антикорупционната инициатива *Коалиция 2000*.

Автори:

Георги Бояджиев
Емил Ценков
Красимир Добрев

Редактор: *Радка Петкова*

ISBN 954-477-088-7

Център за изследване на демокрацията
Всички права запазени

ул. „Лазар Станев“ 1, 1113 София
тел.: (+ 359 2) 971 3000, факс: (+ 359 2) 971 2233
www.csd.bg

Съдържание

Обръщение към читателите

7

I. ДЕФИНИЦИИ

1. Що е корупция?	9
2. Какво означава терминът „корупция“?	9
3. Какво означава „корумпирам“?	10
4. Кой е „корумпиран“?	10
5. Как законът дефинира корупцията?	10
6. Престъпление ли е корупцията?	11
7. Корупция ли е кражбата?	12
8. Що е подкуп?	12
9. Какво може да се даде като подкуп?	13
10. Какво е „активен“ и „пасивен“ подкуп?	14
11. Подаръкът подкуп ли е?	14
12. Корупция ли е получаването на пари чрез заем от частно лице?	15
13. Има ли косвени начини за корумпиране?	16
14. Може ли корупцията да е едностранна?	16
15. Що е рушвет?	17
16. Далаверата корупция ли е?	17
17. Какво означава „международна корупция“?	17
18. Какво означава „корупционна мрежа“?	18
19. Къде има корупция?	18
20. Има ли корупция в частния сектор?	19
21. Какви са видовете корупция?	19
22. Каква е формулата на корупцията?	20

II. ТЕМИДА СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА

23. Какво е наказанието за подкуп?	21
24. Носи ли вина посредникът при подкупа?	22
25. Носят ли отговорност за корупция юридическите лица?	22
26. Наказват ли се началниците на корумпираните?	23
27. Как се използват специалните разузнавателни средства срещу корупцията?	23

28.	Гарантира ли се анонимността на лица, свидетелстващи за корупционна сделка?	24
29.	Кога направеният запис на корупционна оферта важи пред съда?	24
30.	Опасно ли е да се запише корупционна оферта на касета или на видео?	25
31.	Към кого да се обърнем, ако ни изнудват за подкуп?	26
32.	Какво означава „провокация към подкуп“?	27
33.	Кога даващият подкуп не се наказва?	28
34.	Наказва ли се обещаването и предлагането на подкуп?	28
35.	Обръща ли се внимание на анонимните сигнали за корупция?	28
36.	Защо е толкова трудно да се разкрият корумпираните?	29
37.	Нарушава ли корупцията вашите права?	30

III. КОРУПЦИЯТА В ШИРОКИЯ КОНТЕКСТ

38.	Каква е връзката между корупция и организирана престъпност?	32
39.	Каква е връзката между контрабанда и корупция?	32
40.	Каква е връзката между прозрачност и корупция?	33
41.	Защо бюрокрацията поражда корупция?	34
42.	Що е непотизъм?	35
43.	Какво означава „търговия с влияние“?	35
44.	Корупция ли са счетоводните престъпления?	36
45.	Каква е връзката между „сива икономика“ и корупция?	37
46.	Защо инвеститорите избягват корумпираните държави?	38
47.	Корупция ли е „куфарната търговия“?	38
48.	Каква е връзката между ембарго и корупция?	39
49.	Корупция ли е „конфликтът на интереси“?	40
50.	Корупция ли е „прането на пари“?	41
51.	Грях ли е корупцията?	42
52.	Що е „партийна корупция“?	43
53.	Вреди ли корупцията на фирмите?	44
54.	Води ли корупцията до бедност?	44
55.	Корумпирани ли са международните финансови институции?	45

56.	Може ли да се подкупи адвокат?	45
57.	Корупция ли е посредничеството?	45
58.	Вярно ли е, че ниските заплати способстват корупцията?	46
59.	Защо професионалните /етични/ кодекси се считат за средство срещу корупцията?	47
60.	Лобирането корупция ли е?	47
61.	Защо корупцията е толкова голяма в бившите комунистически страни?	48
62.	Колко струва на света корупцията?	49

IV. КОРУПЦИЯТА В БЪЛГАРИЯ

63.	Актуален ли е проблемът „корупция“ в България?	50
64.	На кое място е България по корупция?	50
65.	Възможно ли е да се измерва корупцията в страната?	50
66.	Какво представляват Корупционните индекси на „Витоша Рискърч“?	51
67.	Кои са най-корумпираните професии у нас?	52
68.	Кои са най-корумпираните институции в България?	53
69.	Кой е „Мистър 10%“?	53
70.	Защо е голяма „смъртността“ на журналистическите разкрития?	53
71.	Защо международни организации и чужди правителства са загрижени за корупцията в България?	54
72.	Как са се променили обществените представи и нагласи за корупцията?	54
73.	Защо „преговорите с потенциален купувач“ генерират корупция?	55
74.	Колко са подкупите в България?	55
75.	Колко е броят на осъдените за подкуп?	56
76.	Защо корупцията често се свързва с разрешителните и лицензионни режими?	56

V. АНТИКОРУПЦИЯ

77.	Може ли да се победи корупцията?	57
78.	Кои са предпоставките за успех в борбата срещу	

корупцията?	57
79. Как може да се ограничи корупцията в България?	58
80. Кой в България се бори срещу корупцията по закон?	58
81. Възможно ли е държавното управление самó да се справи с корупцията?	59
82. Що е омбудсман?	60
83. Има ли специализирани омбудсмани?	61
84. Как да познаем корумпираните?	62
85. Как парламентът противодейства на корупцията?	63
86. Как правителството се бори срещу корупцията?	63
87. Кой са международните субекти на антикорупцията?	64
88. Какво означава ГРЕКО?	65
89. Кой са Ръководните принципи срещу корупцията на Съвета на Европа?	65
90. Какво означава „Чисти ръце“?	68
91. Що е Антикорупция?	68
92. Има ли „прокорупция“?	68
93. Защо е важна Конвенцията на ОИСР срещу подкупничеството на чуждестранните публични служители?	69
94. В коя държава антикорупционната кампания постигна най-големи успехи?	70
95. Какво означава „горещ телефон срещу корупцията“?	70
96. Какво представлява „Транспаренси интернешънъл“?	70
97. Защо „публичният регистър на доходите“ трябва да е достъпен за всички?	71
98. Как Пактът за стабилност противодейства на корупцията?	71
99. Къде да прочетем повече за антикорупционните инициативи?	72
100. Какво представлява <i>Коалиция 2000</i> ?	72
Законъ за преследване на незаконно обогатените чиновници от 1894 г.	73

Драги читатели,

Предлаганият справочник не би могъл да даде отговор на всички въпроси, свързани с тази гореща тема в нашето всекидневие. Затова избрахме 100-те въпроса, които най-често си задаваме във връзка с корупцията. Не се съмняваме, че всеки от вас има свое обяснение и не претендираме, че ви предлагаме истина от последна инстанция. Редица дефиниции са дискуссионни и по тях се изказват често противоречиви мнения. Единствената ни амбиция е да ви помогнем да се ориентирате в плетеницата от понятия и стереотипни представи, като се придържаме към преобладаващото мнение сред експертите. Справочникът се позовава на българското законодателство и на най-доброто от световната литература и научните публикации у нас и преди всичко на разработките на Коалиция 2000.

От авторите

Корупцията:

- ◆ *„...застрашава силно стабилността на всички демократични институции;*
- ◆ *подкопава устоите на правовата държава;*
- ◆ *нарушава основни права и свободи, гарантирани от Европейската конвенция за човешките права;*
- ◆ *подкопава доверието на гражданите в честността и безпристрастността на публичната администрация;*
- ◆ *подкопава бизнес климата;*
- ◆ *обезкуражава местните и чуждестранните инвестиции;*
- ◆ *води до загуба на икономически ресурси;*
- ◆ *затруднява икономическия растеж“*

Из „Инициатива за борба с корупцията в рамките на Пакта за стабилност за Югоизточна Европа“

I ДЕФИНИЦИИ

1. Що е корупция?

Няма универсална и общоприета дефиниция на това явление. Най-широко разпространената е **злоупотреба с власт за лична или групова изгода**.

Тази дефиниция означава, че „корупция“ не е синоним на „подкуп“ - тя е много по-широка по обхвата на противобществените и противоправни дейности. „Непотизмът“ /шуробаджанашина/, партийните чистки и назначения, както и другите форми на злоупотреба с политическо влияние, също са част от корупционните практики.

Корупция има и тогава, когато съответният извършител се облагодетелствува косвено от деянието /например, дъщерята на държавник получава без конкурс стипендия за следване в чужбина/.

Злоупотреба, т.е. корупция има и при правомерно действие по служба, но срещу получаването на наследваща се облага.

Корупция има и тогава, когато се облагодетелства не само физическо, но и юридическо лице.

2. Какво означава терминът „корупция“?

Българският тълковен речник /четвърто издание, 1995 г./ дава следното определение:

Обществена развала, поквара, подкупничество.

Друга дефиниция привежда Юридическият речник /1994 г./:

Антиобществено явление, характеризиращо се с морална поквара на личността или социална група и с противозаконно използване на служебно или друго положение за получаване на противозаконна облага. Най-ярка проява на корупцията е подкупът“.

Тези определения съответстват на латинското значение на думата „corruptio“ - буквално разваленост, изхабеност, лошо

състояние, с второ значение - лъжливост, разваляне, подкупване.

3. Какво означава „корумпирам“?

Цитираният тълковен речник дава следното определение:

Покварявам, разващам някого, обикновено политически деец или длъжностно лице, чрез даване на подкупи и други материални облаги.

Корумпирането винаги е свързано с активно действие на едната от страните - на корумпиращия, т.е. корумпиращият извършва действието /действията/ по корумпиране винаги съзнателно. Корумпирането не може да бъде случайно и без да преследва определен резултат. Корумпиращият може да бъде всяко лице, независимо от длъжностната или обществената му характеристика.

4. Кой е „корумпиран“?

Корумпиран е не само онзи, който приема /получава/ неполагачи му се блага. Корумпиран е и онзи, който злоупотребява с общественото доверие.

Корумпирано може да бъде само длъжностно лице или обществен деятел, който в личен или частен интерес получи неполагачи му се блага. Например, длъжностно лице, което не взема мерки за премахване условията за корупция, кражби и други злоупотреби, също може да бъде наречен корумпиран. Презумпцията тук е, че в случая бездействието създава условията за неправомерно облагодетелстване на определен кръг хора в ущърб на обществото.

5. Как законът дефинира корупцията?

Думата „корупция“ се споменава в няколко действащи закони и други актове на НС, в подзаконовни нормативни актове, решения

на Конституционния съд, международни актове, по които България е страна, без обаче явлението да е дефинирано. Например чл. 40, ал.2, т.8 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България възлага на Инспектората към Министерството на отбраната извършването на проверки по сигналите за корупция..

За пръв път легална дефиниция на понятието „корупция“ се среща в чл. 2 от Гражданската конвенция за корупцията на Съвета на Европа, която след ратифицирането ѝ през 1999 г. стана част от вътрешното право на България. Според нея, **„Корупция“ е искането, предлагането, даването или приемането, пряко или косвено, на подкуп или всяка друга неследваща се облага или обещаването на такава, което засяга надлежното изпълнение на някои задължение или поведението, което се изисква от приемащия подкупа, неполагаща се облага или обещаването на такава.**

Макар и много близко до разбирането за подкупа, регламентирано в Наказателния кодекс /по-нататък в текста НК/, тук определението за корупция е по-широко, защото включва и престъпленията по служба, длъжностните присвоявания, прането на пари и др.

6. Престъпление ли е корупцията?

Корупцията е престъпление само когато конкретно действие или бездействие е определено в закона като престъпление. Типичен пример в това отношение е подкупът. Към „корупционните престъпления“ могат да се отнесат още длъжностните престъпления, присвояванията, контрабандата и др.

Почти винаги „корупционни“ са и престъпленията по служба. При тях се наказва с лишаване от свобода длъжностно лице, което наруши или не изпълни служебните си задължения, или превиши властта или правата си с цел да набави за себе си или за друго облага или да причини другиму вреда. Тук попада и длъжностното лице, което използва своето служебно положение, за да набави за себе си или за друго противозаконна облага.

Корупционни са и длъжностното присвояване, контрабандата,

измамата и предимно документните измами. Често свързани с корупцията са и престъпленията против финансовата и данъчната система, против митническия режим, някои от деянията против правосъдието и документните престъпления.

Честа корупционна практика, преследвана по НК, е ситуацията, при която дадено лице използва държавна, кооперативна или друга обществена организация, за да развива частна стопанска дейност в нарушение на установени разпоредби и по този начин получава значителни неправомерни доходи. Това е т.нар. „паралелна дейност“.

7. Корупция ли е кражбата?

Кражбата не е корупция и не се отнася към „корупционните престъпления“.

Чл. 194, ал.1 от НК определя кражбата като „отнемане на чужда движима вещ от владението на другого без негово съгласие с намерение тя да бъде противозаконно присвоена.“

8. Що е подкуп?

Член 301 от НК дефинира подкупа като **приемане от длъжностно лице на дар или каквато и да е друга имотна облага, която не му се следва, за да извърши или да не извърши действие по служба или загдето е извършило или не е извършило такова действие.**

- ◆ Длъжностното лице е субект на подкуп и в случаите, когато е член на колективен орган или когато поради служебното си положение може да възложи извършване на действие по служба на друго лице, което му е подчинено.

- ◆ Деянието подкуп е консумирано и в случай, когато той се предлага от български гражданин на чуждо длъжностно лице.

♦ Действието по служба може да бъде извършено чрез действие или бездействие, да е съобразено със служебните изисквания към съответното длъжностно лице, да представлява нарушение на тези изисквания или да е престъпление по служба.

♦ Престъплението подкуп е довършено в момента на приемане или получаване на дар или друга имотна облага, които са предмет на подкупа. Те трябва да имат имуществен характер.

♦ Подкупът се извършва при пряк умисъл и с користна цел. Подкупът ще е налице и когато длъжностното лице е приело или получило дар или друга имотна облага, която не му се следва, без да наруши служебните си задължения, както и когато наруши служебните си задължения, като извърши действия, несъобразени с неговите права и задължения, установени със закон, правилник, наредба, инструкция, заповед или друг акт.

По смисъла на чл. 93 т.1 от НК, „длъжностно лице“ е това, на което е възложено да изпълнява със заплата или безплатно, временно или постоянно:

а/ служба в държавно учреждение, ако тя не е свързана само с дейност на материално изпълнение;

б/ ръководна работа или работа, свързана с пазене или управление на чуждо имущество в държавно предприятие, кооперация, обществена организация, друго юридическо лице или при еднoliчен търговец, както и на частен нотариус и помощник нотариус.

9. Какво може да се даде като подкуп?

Законът говори за дар или друга имотна облага. Последните могат да бъдат от различен вид. Според Постановление на Пленума на Върховния съд, такива са например **пари, ценности, вещи, домашни животни, продукти, вземане, ползване на услуги, които имат имуществен характер, неоснователно изчисляване на възнаграждение, извънреден труд, даване награда, хонорар** и др.

Предмети и услуги, които нямат имуществен характер, не могат да бъдат предмет на подкуп.

10. Какво е „активен“ и „пасивен“ подкуп?

НК съдържа определения и на двете форми:

♦ **„пасивен“** е подкупът, при който **длъжностно лице приема дар или каквато и да е друга имотна облага, която не му се следва, за да извърши или да не извърши действие по служба или загдето е извършило или не е извършило такава действие;**

♦ **„активен“** пък е подкупът, при който **лице даде дар или каквато и да е друга имотна облага на длъжностно лице, независимо дали е български или чужд гражданин, за да извърши или да не извърши действие по служба или загдето е извършило или не е извършило такава действие.**

Подкупът по своята същност е сделка. Тъй като противоречи на закона и е обявена за престъпление, тя е нищожна. Затова действително даденото в изпълнение на същата следва да се отнеме в полза на държавата, а когато е унищожено, отчуждено, консумирано или не е налице по други причини, трябва да се вземе неговата парична равностойност.

11. Подаръкът подкуп ли е?

Когато е под формата на цветя и бонбони или други дребни вещи, подаръкът не се счита за подкуп.

В случая става дума за нормална и традиционна у повечето народи по света изява на благодарност към лекаря, който ви е лекувал, или учителя на децата ви. В някои законодателства съществува паричен еквивалент на подаръка, който обаче липсва в българското право.

Българските депутати се отчитат в съответствие с текст

в Правилника за организация и дейността на Народното събрание, според който депутатите нямат право да задържат за себе си подаръци, когато са над една пета от месечното им възнаграждение. Към средата на 2000 г. те получават 639 лв., което значи, че би следвало да могат да получат подаръци само до 128 лв. Всички подаръци над тази сума депутатите трябва да предават в Народното събрание. Всяка година народните представители са длъжни да попълват декларация, че не са получавали в качеството си на депутати подаръци на стойност над една пета от основните им месечни възнаграждения. На практика това означава, че депутатите трябва да описват всяка година какви подаръци са получили и кои от тях са предали в парламента.

През юли 2000 г. в Министерския съвет бе обсъдена възможността за въвеждане горна граница от 50 лева за разрешени подаръци за държавни служители.

12. Корупция ли е получаването на пари чрез заем от частно лице?

Корупция има само в случаите, когато получаването на паричния заем от частно лице е срещу определена незаконна услуга.

Корупционната сделка при получаването на подобен заем предполага **няколко варианта**:

- ♦ когато получаващото заема лице е извършило определена дейност в съответствие със служебните си задължения;
- ♦ когато не е извършило такава дейност;
- ♦ когато е нарушило служебните си задължения и по този начин е облагодетелствало другото лице;
- ♦ налище ще е корупция и в случаи, когато получаващото заема лице е обещало и е поставило условие, че ще извърши това, което се полага по служба или което не е задължено да извърши, или за което е бездействало при условие, че в бъдеще време ще

получи известна облага, паричен заем.

13. Има ли косвени начини за корумпиране?

По-голямата част от злоупотребите с власт се проявява чрез предоставяне на неправомерни /на юридически език „неследващи се“/ услуги. Понякога подобни услуги формално не са противозаконни, но при тях се реализира онова, което наричаме „конфликт на интереси“/вж. по-нататък/.

Пример за косвени облаги е случаят, когато роднина на държавник има фондация, която набира средства с благотворителни цели. Държавни предприятия, които иначе имат огромни дългове към бюджета и са пред фалит, правят дарения на въпросната фондация. В случая злоупотребата е двойна: 1/ използвайки положението на високоставения си родственик, въпросният роднина изнудва директорите на тези предприятия да направят дарения, и 2/ предприятията неправомерно отклоняват средства, които дължат на хазната, в полза на частни интереси.

14. Може ли корупцията да е едностранна?

Корупцията е едностранна при нереализирано подкупване - когато извършителят на активен подкуп предоставя някаква материална ценност или прави услуга на държавен чиновник в очакване на неполагаща се услуга. /например, ръководството на компания предоставя безвъзмездно мобифони на градския лидер на управляващата партия/.

В този случай има **няколко варианти за действие:**

- ♦ държавният чиновник връща материалната ценност или отказва услугата /в този случай е налице само корупционна оферта, т.е. корупционната сделка не се реализира/;

- ♦ Държавният чиновник приема офертата, но не предоставя неправомерната услуга /осъществен активен подкуп/;
- ♦ Държавният чиновник приема офертата и извършва услугата /реализирана корупционна сделка/.

15. Що е рушвет?

Турската дума за „подкуп“.

В Отоманския наказателен закон, който е в сила за България до 1896 г. обаче този термин не се използва. Вместо това, в него фигурира думата „взятка“: „всичко, което се зима и дава под каквото и да е било име, за да се постигне една цел“. За „взятки“ са се вземали и „подаръци, малки или големи, дадени под каквото и да е име или предлог, освен обикновените подаръци, които се дават по сватби и тържества на правителствени слуги от страна на жени или мъже.“ /запазен е правописът в оригинала/.

16. Далаверата корупция ли е?

Това понятие се употребява често в ежедневния говор. Цитираният Тълковен речник го дефинира като **„нечиста, съмнителна търговска сделка, гешефт, мошеничество“**. Там, където в далаверата е включен и чиновник, обикновено става дума за корупция.

17. Какво означава „международна корупция“?

Международна е онази корупция, която се извършва при участието на представители на две или повече държави, международни организации или корпорации.

- ♦ Международна корупционна сделка е налице, ако една от страните е ощетена чрез представяне на материална облага за сметка на другата страна - например при приватизационна сделка.
- ♦ Международната корупция може да се осъществи при реализация на една сделка с международно участие, а така също и в процеса на осъществяване на международни политически контакти и отношения /т.е. отношения, които нямат сами по себе си икономически характер/. В последния случай политическите лица се корумпират с цел прокарването на нужното политическо решение.

18. Какво е „корупционна мрежа“?

Това е мрежа от отношения на подкупничество и нерегламентирани услуги, чрез които група служители злоупотребяват със своето положение за користни цели.

„Корупционните мрежи“ обикновено са свързани и с организираната престъпност.

19. Къде има корупция?

Нито една обществена сфера не е защитена от корупцията. Най-често обаче корупционните практики се срещат там, където гражданите влизат в съприкосновение с държавни структури и техните служители. Най-общо казано, корупция има там, където се злоупотребява с власт. Затова **корупцията е най-често срещана в сферата на публичната власт /държавни институции, партийно-политическата система, общински власти и местна администрация/.**

20. Има ли корупция в частния сектор?

Корупцията съществува и в частния сектор. С изменението и допълнението на чл.93 от НК понятието „длъжностно лице“ включи и категория лица, упражняващи ръководна работа или работа, свързана с пазене или управление на чуждо имущество при едноличен търговец, както и лицата, упражняващи дейност като частни помощник-нотариуси и нотариуси. Следователно, **за подкуп може да бъде преследван частен нотариус, banker в частна банка, който е взел подкуп да отпусне кредит, служител в частно предприятие, ако е длъжностно лице, получило подкуп, за да купи некачествена стока, засягащ интересите на фирмата, както и длъжностни лица в частни предприятия, които упражняват ръководна работа или работа, свързана с пазене или управление на частното имущество.**

Съществува и противоположна гледна точка, според която корупцията в частния сектор е част от производствените разходи на собственика на определена компания. Тази гледна точка не намира законова опора в българското право.

21. Какви са видовете корупция?

♦ Според служебното положение на участващия в корупционна сделка държавен служител, корупцията е **политическа** /голяма/ или **бюрократична** /малка/.

Така например, министър, който взема комисионна за да наложи извършването на сделка с национално значение, е типичен представител на политическата корупция.

♦ Освен това, коруп-

цията може да се окачествява като **системна**, когато съществуват бюрократични предпоставки за нейната повторяемост /липса на контрол, чиновнически монопол върху определена услуга, непрозрачност/.

♦ Корупцията може да бъде **пряка**/когато в резултат на подкуп непосредствено се облагодетелства съответният чиновник/ или косвена /когато срещу нерегламентирана услуга се получават определени предимства за близки, приятели или стратегически партньори/.

***Пример за косвено облагодетелстване:** Висш служител в държавна банка урежда заем от половин милион долара за частна фирма, но при договорено условие, че последната ще си поръча реклама за 100 000 долара в угодна на въпросния служител рекламна агенция.*

22. Каква е формулата на корупцията?

Редица експерти препоръчват следната формула на корупцията:

$$C = M + D - A$$

C обозначава размера на корупцията, **M** - монополната власт, **D** - чиновническата дискреция, а **A** - отчетността. С други думи, корупцията е толкова по-голяма, колкото повече властта е монополизирана, а чиновническите правомощия - по-широки, при минимални изисквания за отчетност./По-подробно вж. Robert Klitgaard, Ronald Maclean-Abaroa, H. Lindsey Parris. Corrupt Cities. A practical guide to cure and prevention, Washington, 2000, p.26/.

II ТЕМИДА СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА

23. Какво е наказанието за подкуп?

Наказанията за подкуп са определени в глава 8, раздел IV от НК, озаглавен „подкуп“, където са посочени и различните форми на подкупа, регламентирани в чл.301 до чл.307а.

Наказанията за подкуп са диференцирани от законодателя по различни критерии. В последните години се забелязва тенденция на увеличаване размера на наказанието, както и определяне на долната му граница. Таза тенденция води началото си от 1986 г., но особено категорично се очертава със последните промени в наказателния кодекс /обн. в ДВ, бр.51 от 23.06.2000 г./.

Основният състав на престъплението подкуп /чл.301/ предвижда наказание за длъжностно лице, получило подкуп, в размер от 1 до 6 години /до м.юни 2000 г. наказанието беше до 5 години/.

Особено съществено е увеличението на наказанията за лица, заемащи отговорно служебно положение; лица, които чрез изнудване, злоупотребявайки със служебното си положение, получават подкуп; лица, вземащи повторно подкуп, или когато подкупът е в големи размери. За тези случаи предвиденото наказание е от 5 до 10 години /докато при старата редакция е до 8 години/ лишаване от свобода.

Ако подкупът е в особено големи размери и представлява особено тежък случай, наказанието е лишаване от свобода от 10 до 30 години, конфискация на цялото или на част от имуществото на виновния и лишаване от право да се заема определена държавна или обществена длъжност и да се упражнява определена професия или дейност.

С изменението и допълнението на НК от 1999 г. се предвиди наказание ***лишаване от свобода до 6 години и за онзи, който даде подкуп на чуждо длъжностно лице.*** А с изменението и допълнението на НК /ДВ, бр.51/2000/ се създаде нов чл.304а, който предвиди ***наказание и за този, който обещае или предложи подкуп на чуждо длъжностно лице.***

24. Носи ли вина посредникът при подкупа?

Посредничеството към подкуп също е наказуемо по НК. Законът е предвидил наказание „*лишаване от свобода*“ до 3 години, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление.

25. Носят ли отговорност за корупция юридическите лица?

Основен принцип на наказателното право е, че наказателната отговорност е винаги конкретна, лична. ***Не могат да бъдат обект на наказателно преследване юридически лица - министерства, фирми, фондации.***

В административното право обаче, още с приемането на Закона за административните нарушения и наказания /ЗАНН/ /ДВ, бр. 92/1969/ се допуска административно наказание „имуществена санкция“, която се налага на юридически лица, ако те, в рамките на правомощията им, не са изпълнили задълженията си към държавата. С допълненията на ЗАНН /ДВ, бр. 15/1998/ икономическата санкция се налага и на едноличните търговци. Имуществената санкция се налага само ако тя е предвидена в закон, указ или постановление на Министерския съвет. Тя може да има парично изражение, лишаване от оборотни средства, имуществени привилегии и др. С предложението за промяна в ЗАНН сега обаче се цели въвеждането на имуществени санкции за юридическите лица, които са получили неправомерно облага от „корупционни“ деяния, извършени от негови ръководители, ръководни органи или представители.

Деянията, ангажиращи отговорността на юридическото лице, са свързани преди всичко с пране на пари, трафик на хора, производство и разпространение на наркотични вещества, подкуп, създаване и членуване в престъпна група или организация. Правителственият законопроект предвижда налагането на имуществена санкция до 100 000 лв. за юридическите лица.

26. Наказват ли се началниците на корумпираните?

Наказателният кодекс предвижда подобна възможност. Според чл. 285, *длъжностно лице, което съзнателно допусне подчинено нему лице да извърши престъпление, свързано със службата или работата му, се наказва с наказанието, предвидено за извършеното престъпление.*

Така например, ако даден чиновник вземе подкуп, за да извърши нещо по служба или да бездейства, то ако неговият началник допусне съзнателно той да стори това, носи същата отговорност, както подчинения му.

В този смисъл е чл.303, според който за подкуп се наказва и длъжностно лице, когато с негово съгласие е даден другиму „дарът или имотната облага“.

27. Как се използват специалните разузнавателни средства срещу корупцията?

Най-ефикасната борба срещу корупционните престъпления може да се води чрез специални разузнавателни средства /СРС/. От 1997 г. действа специален закон, който определя реда за използването им.

По смисъла на този закон „специални разузнавателни средства“ са „техническите средства и оперативните способности за тяхното прилагане, които се използват за изготвяне на веществени доказателствени средства - кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, фотоснимки и белязани предмети.“

Резултатите, получени чрез СРС, не могат да бъдат използвани за друго, освен за предотвратяване, разкриване и доказване на престъпления.

След използването на СРС се изготвят кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, фотоснимки и белязани предмети, които по смисъла на НПК са веществени доказателствени средства. Трябва да се знае обаче, че не може обвинение и присъда да се основават единствено на тях.

28. Гарантира ли се анонимността на лица, свидетелстващи за корупционна сделка?

С промените в НПК през 1997 г. и 1999 г. бе въведена фигурата на защитения свидетел в наказателния процес. Според чл.97а от НПК, органите на досъдебното производство, съдията-докладчик или съдът по искане или със съгласието на свидетеля вземат мерки за неговата защита, ако са налице достатъчно основания да се предполага, че в резултат на свидетелстването е възникнала или може да възникне реална опасност за живота, здравето или имота на свидетеля, на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения. ***Защитата на свидетеля се осъществява чрез запазване в тайна на неговата самоличност и чрез осигуряване на охрана.***

Едно лице не може да бъде осъдено само въз основа на показания, дадени от защитен свидетел.

29. Кога направеният запис на корупционна оферта важи пред съда?

Само в случаите, когато кинозаписът, видеозаписът, диапозитивът или звукозаписът са извършени от органите на МВР по искане на националните и териториалните оперативни служби на МВР, разузнавателните и контраразузнавателните служби на Министерството на отбраната, Националната разузнавателна служба, Специализираната следствена служба, Столичната и окръжните следствени служби, Главна прокуратура, апелативните и военноапелативните прокуратури, Софийската градска прокуратура, окръжните и военноокръжните прокуратури след писмено разрешение от председателя на съответния окръжен съд или от изрично упълномощен от него заместник-председател, а за военнослужещите - от председателя на съответния военноокръжен съд или от изрично упълномощен от него заместник-председател.

Въз основа на разрешението от съда министърът на вътрешните работи дава писмено разпореждане за прилагане на специални

разузнавателни средства.

При отказ на съответния председател на окръжния съд да даде разрешение, то може да се издаде от председателя на съответния апелативен съд или от изрично упълномощен от него заместник-председател.

При непосредствена опасност от извършване на тежки умишлени престъпления или заплаха за националната сигурност, СРС могат да се използват на основание разпореждане на министъра на вътрешните работи или на писмено упълномощения от него секретар на МВР за срок от 24 часа. Използването на СРС в тези случаи се прекратява, ако не бъде потвърдено от съответния съд.

Използването на всички видове записи и други специални разузнавателни средства е допустимо само за тежки умишлени престъпления. Съгласно закона, тежко престъпление е това, за което е предвидено наказание лишаване от свобода повече от 5 години, доживотен затвор или доживотен затвор без замяна.

Специалните разузнавателни средства, към които се отнася и записът на корупционна оферта, се осигуряват и прилагат единствено от специализираните служби на МВР.

30. Опасно ли е да се запише корупционна оферта на касета или на видео?

Това би било наказуемо деяние. Записите на касета или видео се отнасят към „техническите средства“. Последните включват електронни и механични съоръжения, както и вещества, които служат за документиране на дейността на контролирани лица и обекти.

Наказателният кодекс предвижда наказание „лишаване от свобода“ до 3 години за всяко лице, което без надлежно разрешение, изискуемо от закона, произвежда, използва, продава или държи специално техническо средство, предназначено за негласно събиране на информация. Техническото средство се отнема в полза на държавата.

Ако деянието е извършено от длъжностното лице във връзка със службата му, наказанието е лишаване от свобода от 1 до 5 години.

Разрешенията се дават от различни органи. Например, разрешението за подслушване на телефонните разговори се дава от председателя на съответния окръжен съд или изрично упълномощен от нещо заместник-председател. /Вж.по-подробно въпроси 25 и 26/.

Наред с това, съгласно чл.287а от НК, който:

- 1/ изготви неистински технически записи или преправи истински;
- 2/ унищожи запис или част от него, събира или подрежда данните от записи и по този начин създава невярна представа за съответното обстоятелство;
- 3/ използва подправяни технически записи.
- 4/ използва неправомерно информацията, придобита със специални разузнавателни средства с цел да заблуди орган на съдебната власт, се наказва с лишаване от свобода от една до пет години и глоба от петстотин до хиляда лева.

31. Към кого да се обърнем, ако ни изнудват за подкуп?

Преди всичко към НСБОП или съответната Регионална дирекция на вътрешните работи. Може и направо да се обърнем към *прокуратурата.*

Борбата срещу корупцията е възложена предимно на структури на МВР. Основните сред тях са Национална служба „Борба с организираната престъпност“ /НСБОП/ и икономическото направление на Национална служба „Полиция“. Когато в корупционното действие участва чужда фирма, организация или чуждестранно лице, може да действа и Националната служба „Сигурност“ - българското контраразузнаване. Те извършват проверки и събират

материали.

Когато съответната корупционна практика се преследва по наказателното право, се образува предварително производство или полицейско дознание, което се ръководи от прокуратурата. Когато се съберат достатъчно доказателства, прокурорът съставя обвинителен акт и внася делото в съда. Съдът се произнася с присъда, като признава подсъдимия за виновен или невинен.

Свое място в борбата срещу корупцията има и Бюрото за финансово разузнаване, което е към Министерство на финансите. Пак в структурата на това министерство са и данъчните органи и Държавен финансов контрол, които имат отношение към противодействието срещу корупцията.

32. Какво означава „провокация към подкуп“?

Провокацията към подкуп е преднамерена дейност със специална цел, която се проявява в две насоки: а/ да се предизвика провокирания към конкретното деяние, и б/ това да се използва за изобличаване в престъпление.

„Провокацията към подкуп“ се изразява в известни симулативни предложения, предлагане на „посредничество“ в тази насока, даване на съвети и убеждаване, че именно чрез подкупа може да се постигне желания резултат, да се мотивира конкретно длъжностно лице да постъпи по определен начин или длъжностно лице да се възползва от заеманото от него положение, за да получи /приеме/ някаква материална облага.

При провокацията към подкуп, не е необходимо да е настъпил определен резултат, т.е. даване или получаване на имотна облага /Такава всъщност не може да се реализира, понеже полученото имущество се отнема в полза на държавата/.

Провокацията към подкуп може да се извърши от всяко наказателно отговорно лице, което „създава“ условия или

обстановка за даване или получаване на подкуп. Лицето, извършващо провокация към подкуп, прави това „преднамерено“, т.е. с предварителен умисъл и със специална цел - да изобличи този, който приема или дава подкупа. Такова лице може да бъде страна по подкупническата сделка, всяко друго лице, което не е страна, както и лица от органите на МВР, които в това си качество провокират друго лице да даде или приеме подкуп.

Провокацията към подкуп е единственото изключение в НК, за което се предвижда наказателна отговорност - в този смисъл то е специфично престъпление.

33. Кога даващият подкуп не се наказва?

Даващият подкуп не се наказва, *ако е бил изнуден от длъжностното лице или вещото лице да извърши това, както и когато доброволно уведоми компетентните органи за дадения от него подкуп.*

34. Наказва ли се обещаването и предлагането на подкуп?

След последните промени в НК, *този, който обещава или предлага подкуп на длъжностно лице, се наказва със затвор до една година.* Същото наказание е предвидено, ако подкупът се предлага или обещава на чуждестранно длъжностно лице, което пък поиска или се съгласи да получи подкуп. Във всички тези случаи не е необходимо да има самото приемане на подкупа. Достатъчно е да има съответно обещаване, предлагане, искане или съгласие.

35. Обръща ли се внимание на анонимните сигнали за корупция?

Според чл.188 от НПК, *анонимните съобщения не са законен*

повод за образуване на предварително производство.

От друга страна, **няма законова пречка да бъдат предприети действия по проверка на анонимен сигнал за корупция.** Преценката е по целесъобразност на съответния компетентен орган и длъжностни лица /прокуратура, следствие, МВР, митническа и данъчна администрация/.

Според Наказателно-процесуалния кодекс, за да бъде образувано предварително производство - в това число срещу „корупционни“ престъпления, трябва да са налице едновременно две неща - законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление. За да се образува предварително производство, в това число и срещу „корупционни престъпления“, законът изисква кумулативно две основания - законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление. Законни поводи по смисъла на закона са:

1. Съобщения до органите на предварителното производство за извършено престъпление.
2. Статии, бележки и писма за извършено престъпление, публикувани в печата.
3. Лично явяване на дееца пред органа на предварителното производство с признание за извършено престъпление.
4. Непосредствено разкриване от органа на предварителното производство на признаци на извършено престъпление.
5. С признание за извършено престъпление.
6. Непосредствено разкриване от органа на предварителното производство на признаци на извършено престъпление.

36. Защо е толкова трудно да се разкрият корумпираниите?

Корупцията, в частност подкупът, е престъпно деяние, при което

престъплението е извършвано и от даващия, и от получаващия подкуп. С други думи, ***и двете страни в тези противозаконни сделки имат причини да запазят своята тайна***. Вярно е, че онзи, който е участвал в корупционна сделка, но след това е уведомил за това компетентните органи, може да разчита на снизходително отношение. Все още обаче такива случаи са малко. Допълнителна причина за това е страхът от отмъщение от страна на изобличения /изобличените/ в корупция. В много от случаите, става дума за престъпна корупционна мрежа, срещу която отделен гражданин може да се противопостави единствено ако има ефективна правна защита и гаранции за физическата си сигурност.

37. Нарушава ли корупцията вашите права?

Според Гражданската конвенция на Съвета на Европа, ***корупцията нарушава правата на гражданите***. Предвижда се и обезщетение на вредите на лица в резултат на корупцията. Това обезщетение може да обхваща претърпени загуби, пропуснати ползи и неимуществени вреди. /Вж. Международни актове за противодействие на корупцията, Информационен център на Съвета на Европа, С.1999, с.34/.

Обезщетение може да се търси по Закона за задълженията и договорите за непозволено увреждане срещу корумпирания чиновник, който ви е увредил. Процесуалният ред е по Гражданско-процесуалния кодекс (ГПК). Съществува възможност да се търси отговорност и от самата държава, чийто служител е извършил корупционното действие. Материята е уредена в Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани. Отговорността на държавата по този закон може да бъде ангажирана в случай на претърпени имуществени и неимуществени вреди от незаконни актове, действия или бездействия на нейни органи и длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност.

Съществува възможност и за предявяване на граждански иск в хода на наказателно производство срещу подкупен чиновник.

Процедурата е по Наказателно-процесуалния кодекс.

Когато възможностите за защита на гражданина са изчерпани по българското право, той има възможност да предяви иск срещу българската държава в Европейския съд в Страсбург.

III КОРУПЦИЯТА В ШИРОКИЯ КОНТЕКСТ

38. Каква е връзката между корупция и организирана престъпност?

Самото понятие „организирана престъпност“ се определя като участие на повече от две лица в общ криминален замисъл и предприеманите за това действия в различни области: от бизнес-отношенията до политиката. Както е известно и от българската действителност, криминалните групировки често използват не само прякото насилие или заплахата /рекет/, но и подкупването на съответните длъжностни лица. В тези случаи има пряка зависимост между криминалните интереси и тези на подкупните чиновници.

Българският НК /чл.321а/ предвижда наказание „лишаване от свобода“ от 3 до 8 години за лице, което участва в ръководството на организация или група, която чрез използване на сила или внушаване на страх, сключва сделки или извлича облаги.

♦ В класическия случай - Южна Италия, която е родината на мафията, през различни периоди се е наблюдавала следната зависимост: мафиотските групи помагат на корумпирани политици по време на изборите, а след това последните им се отблагодаряват, като оказват натиск върху правозащитните органи в полза на организираната престъпност. По такъв начин политиките гарантират безнаказаност и териториален контрол на шефовете на мафиотските кланове в ущърб на голямото мнозинство от гражданите.

39. Каква е връзката между контрабанда и корупция?

Контрабандата е незаконното, т.е. без знанието и разрешението на митниците, пренасяне през държавната граница на забранени или разрешени стоки. Не всяка контрабанда се съпътства от

корупция. Тъкмо обратното - нормалната ситуация е тази, когато съответните държавни служители, осъществяващи граничен контрол, несъзнателно пропускат преминаването на недеklarирани стоки. Много често обаче, особено по отношение на **контрабандните канали**, съществува изградена система от корупционни взаимоотношения, в която участват служители от двете страни на съответната държавна граница. Те са част от международна престъпна схема, по която незаконно се присвояват значителни средства.

40. Каква е връзката между прозрачност и корупция?

Колкото по-прозрачна, т.е. открита и достъпна за обществото е едната власт, толкова по-малко корупция има в нея.

Според известния експерт по антикорупция Даниел Кауфман, *прозрачната власт се характеризира със следното:*

- ♦ Свобода на достъпа до публична информация /т.е. онази информация, която държавните учреждения крият всекидневно от гражданите/.
- ♦ Открит достъп до редица събрания и заседания на държавни структури, комисии и др.
- ♦ Предварително обсъждане с представители на обществеността на проектозаконали проекторешения.
- ♦ Публикуване на решенията на съда.
- ♦ Укрепване системата на апелативното съдопроизводство.
- ♦ Забрана и ефективно отстраняване на цензурата върху медиите, отказ от въвеждане на закони, които целят сплашването на журналистите.
- ♦ Допускане и канене на представители на граждански институции до онези дейности, с които най-често са свързани корупционните сделки /например приватизационни търгове, търгове за обществени поръчки и др./.

Непрозрачната власт прави точно обратното:

- ◆ Запазва монопол върху обществената информация.
- ◆ Изработва и прокарва важни за обществото решения „на тъмно“.
- ◆ Въвежда наказателни закони за журналисти.
- ◆ Пресича публичните обвинения в корупция на политици и потушва корупционните скандали.
- ◆ Проявява пренебрежение и прибегва до сплашване спрямо неудобни неправителствени организации и журналисти.
- ◆ Държи се по господарски с народа си.
- ◆ Мама чуждестранните си партньори и спонсори, които настояват за европейски стандарти на откритост.
- ◆ Задушва местното самоуправление и укрепва централната власт.
- ◆ Тълкува информацията като пропаганда.
- ◆ Овластява бюрократите на всички равнища и т.н.

41. Защо бюрокрацията поражда корупция?

Колкото е повече бюрокрацията, толкова по-голям е корупционният натиск върху гражданите.

Бюрократична е онази публична структура, която се отличава със сложни и неясни правила на функциониране, дублиране на функции и правомощия, липса на прозрачност за публичните услуги, отсъствието на необходимия ведомствен контрол, с прекомерна дискреция на отделния служител и т.н. Това на практика означава, че вместо да предоставят услуги на гражданите, съответните чиновници поставят гражданите в зависимост от собствения си интерес. Те престават да бъдат обществени служители и третират клиентите си като просители. Дейността им е в нарушение на принципите на административното право, а именно: надеждност и

предсказуемост, откритост и прозрачност, отчетност, ефикасност и ефективност.

42. Що е непотизъм?

В българския език това понятие се обозначава със словосъчетанието „шуробаджанащина“: *злоупотреба с власт за устройване на държавна служба на роднини, приятели и бизнес-партньори.*

В България има ведомствени ограничения за назначаване на съпруг/съпруга и родители/деца в една организация. Трудността обаче се преодолява по следния начин: член на правителството запознава шеф на ведомство със съпругата си, която впоследствие се оказва назначена на отговорен пост в съответната администрация; парламентарно величие с удивление разбира, че току-що завършилата му племенница е назначена на отговорен пост в елитно министерство и т.н.

43. Какво означава „търговия с влияние“?

Наказателната конвенция за корупцията на Съвета на Европа дефинира понятието „търговия с влияние“ по следния начин: *обещаването, даването или предлагането, пряко или косвено, на каквато и да е наследваща се облага на всеки, който твърди или потвърждава, че може да упражни влияние при вземането на решение, от което и да е лице, посочено в чл.2, 4 и 9 до 11, като възнаграждение за това влияние, независимо от това дали наследващата се облага е за него или за някой друг, както и на поискването, получаването или приемането на предложението или*

обещаването на такава облага, като възнаграждение за това влияние, независимо от това дали влиянието е упражнено, или независимо от това дали предполагаемото влияние води до желаня резултат. /Вж. Международни актове., Цит.съч., с.20/.

При изпълнителната власт основната схема на търговия с влияние е свързана с приватизацията. Според Закона за приватизация фактически решението за раздържавяването на дадено предприятие е дадено изключително на едноличен орган - съответния министър, изпълнителния директор на Агенцията за приватизация и в частност на правителството, което разрешава определен вид сделки.

Възможности за търговия с влияние на изпълнителната власт съществуват и при държавните и общински поръчки, при стотиците разрешителни, лицензионни или концесионни режими.

Злоупотреби се извършват и с парите от чуждестранни донори и организации и разпределянето им в различни посоки и проекти.

На практика съществуват възможности за фактическа злоупотреба с властнически правомощия и корупция и в органите на съдебната власт /при привличане към наказателна отговорност, отказ от образуването на предварително производство, възможностите за прекратяване на делата на множество основания, спиране и връщане за допълнително разследване на наказателни производства и т.н./.

Според редица експерти, търговията с влияние трябва да се инкриминира по примера на развитите правови държави /например Франция и Белгия/.

44. Корупция ли са счетоводните престъпления?

Понятието „счетоводни престъпления“ не съществува по българското наказателно право. Според Наказателната конвенция за корупцията на Съвета на Европа, под „счетоводни престъпления“ се разбира:

а/ съставянето или използването на фактура или друг счетоводен документ или запис, съдържащи невярна или непълна информация;

б/ незаконното пропускане да се осчетоводи плащане.

Когато тези две форми на счетоводни престъпления се извършват със знанието на съответен служител, обикновено става дума за корупция. В случая не е задължително да се плаща подкуп - **корупционното деяние е свързано с реализирането на незаконна печалба от неплащането на дължими на държавата данъци, такси и т.н.**

Когато ви питат: как ще купите телевизора - с фактура или без - това означава че ви се прави корупционна оферта. Ако купите стока без фактура срещу даване или получаване на облага, сте участник в корупция.

45. Каква е връзката между „сива икономика“ и корупция?

„Сивата икономика“, наричана още „сенчеста“, скрита и др. е един от основните генератори на корупционни практики. Тя е съвкупността от стопански отношения, които се осъществяват в противоречие със законите на дадена страна. Това се прави, за да се укриват данъци, да се избягват мита и такси. Сама по себе си, сивата икономика в Източна Европа е продукт на кризата на прехода със съпътстващите я отслабване на държавните институции, правен хаос, неефективност и парализа на правната система и ширеща се корупция на всички равнища на държавната администрация. Иначе сива или скрита икономика съществува във всички държави. Но ако в развитите западни държави тя е под 10%, в Русия надхвърля 40%, а в България е около 32-35%. Това означава, че 1/3 от икономиката е незаконна, а произвеждания принадлеен продукт и печалби облагодетелстват хора, които крадат от държавата често със съдействието на корумпирани служители. /Изт. Контрабанда и корупция: мониторинг и превенция, Център за изследване на демокрацията, С., 2000, с.28/.

46. Защо инвеститорите избягват корумпираните държави?

Чуждестранните инвеститори избягват да влягат парите си в държави, които се отличават с висока корупция, голям сив сектор, институционален хаос и нестабилност. Причините са очевидни - в случая с корупцията, това означава, че те трябва да плащат допълнителен „данък корупция“, който понякога достига до 20% от разходите. В случая със сивия сектор - техните предприятия или трябва да действат по правилата на скритата икономика, или да търпят загуби от нарушаване закона на конкуренцията. При наличието на институционален хаос и вътрешна нестабилност в държавата възникват опасности за бъдещата дейност на съответните предприятия, а оттук - и за възвращаемостта на вложените средства.

България не е атрактивна за чуждестранните инвеститори. Това показва изследване на Световната банка за 1999 г. /EBRD/ WB 1999 Business Enterprise Performance Survey/ за качеството на инвестиционния климат в икономиките в преход. Комбиниран индекс, съчетаващ оценки за състоянието на съдебната система, корупцията, уличната и организираната престъпност, сочи, че България е в дъното на таблицата със стойност 1,49 /при максимум 3/, докато Унгария е с индекс 2,34, Словения - 2,23, Чехия - 1,97 и др.

Като най-противопоказни за чуждите инвеститори докладът сочи таксите и лицензионните режими. Последните са и сред най-често срещаните причини за системна корупция от страна на държавни чиновници.

47. Корупция ли е „куфарната търговия“?

Понятието „куфарна търговия“ означава извършван често в нарушение на митническия режим и законите на страната трансграничен пренос на стоки в малко количество /оттук и

определението „куфарна“. С този тип търговски операции се снабдява голяма част от малките и средни предприятия в страната /употребява се дори термина „куфарни малки предприятия“/. Обикновено „куфарната търговия“ се осъществява със съдействието и/или знанието на българските държавни служители по границата /митничари, полицаи и др./. Създават се трайни корупционни взаимоотношения между „търговци“ и подкупни служители. Това е и най-големият контингент, от който се облагодетелстват подкупните служители. „Куфарната търговия“ е вредна и с това, че обикновено се влива в сивата икономика и ощетява държавата не само като не плаща дължимите мита при внасянето на стоката, но и данъците за своята стопанска и търговска дейност. /По-подробно вж. Корупция и контрабанда: мониторинг и превенция, Цит. съч., с.23/.

Няма точни данни за българите, които се занимават с подобен тип масова контрабанда. Що се отнася за чужденците, които преминават през България с подобна цел, могат да се приведат следните данни: през 1993 г., „куфарните“ търговци са 14% от транзитните имигранти. Това вероятно са около 100 хил. души - в по-голямата си част граждани на ОНД или на съседни държави със средно по 5 преминавания през страната ежегодно. И по-точно - около 40% от тях са граждани на ОНД (главно Русия) или на бивша Югославия. Този „бизнес“ се практикува както от румънци, грузинци и др., така и от граждани на Полша, Унгария и Чехия. Куфарни търговци от Нигерия и други африкански страни използват София (респективно полети на „Балкан“), както и столиците на други балкански страни като транзитни пунктове по пътя си за и от Русия. Те пребивават в страната обикновено не повече от 1 нощ - 46% от случаите.

48. Каква е връзката между ембарго и корупция?

ООН налага ембаргови режими спрямо определени страни като санкция срещу нарушаването принципите на световната

организация. Тази форма на противодействие обаче не винаги води до положителни резултати. От близкия до нас случай с наложеното ембарго спрямо СР Югославия във връзка с войната в Босна и Херцеговина, а впоследствие и във връзка с конфликта в Косово, може да се направи изводът, че *въвеждането на ограничения за внос/износ на стоки води до лавинообразно нарастване на контрабандата и свързаната с нея корупция.*

Ето как авторите на брошурата „Корупция и контрабанда: мониторинг и превенция“, описват ефекта от юго-ембаргото в средата на 90-те години:

„През този период публична тайна бяха керваните с автоцистерни, предвождани от полицейски автомобили до границата, преминаващите инкогнито митницата на Драгоман влакови композиции, танкерите, които пътуват към сръбското пристанище Прахово. По данни на Министерския съвет изнесени от тогавашния вицепремиер Александър Божков на заседание на правителството на 13 май 1999 г., по време на първото юго-ембарго са засечени над 400 крупни сделки с различни стоки за Югославия, ощетили държавната хазна с над 250 милиона долара. В резултат на десетки случаи на контрабанда на горива са нанесени вреди за стотици милиони долари. Естествено, такава мащабна контрабанда не е възможна без участието на държавни структури и хора от най-високите етажи на властта.“/ с.13/.

49. Корупция ли е „конфликтът на интереси“?

Терминът „конфликт на интереси“ *означава несъвместимост на служебно положение с частни интереси на длъжностно лице; използване на служебно положение за лични цели.* В този смисъл, конфликтът на интереси е една от най-често срещаната у нас злоупотреби със служебно положение/власт, т.е. корупция.

В развитите демокрации са въведени правила, които ограничават възможностите за конфликт на интереси. В САЩ например, конгресмените не могат да упражняват юридическа професия /или която и да било професия, която включва връзка, основана на доверие/, не могат да участват в управителни съвети и т.н. Всяка „външна заетост или компенсираща професионална дейност“ се разглежда като потенциален проблем. Според правилата на Конгреса на САЩ, депутатите могат да получават външни възнаграждения, които не надвишават 15% от заплатите им./По-подробно вж. Корупцията в парламентарната практика и законодателния процес, Център за социални практики и Коалиция 2000, С., 1999/г

50. Корупция ли е „прането на пари“?

„Прането на пари“ е съпроводено с корупция, когато се извършва със знанието или съдействието на държавни служители или на ръководители на частни предприятия. Изпирането на мръсни пари е широко разпространено явление, познато навсякъде по света. Мръсни са онези пари, които са спечелени с незаконен бизнес. Участниците в това престъпление се стремят:

- ♦ да скрият истинския притежател и източника на парите;
- ♦ да запазят контрол върху тях, докато трае „изпирането“;
- ♦ да променят „биографията“ на парите.

„Прането на пари“ става чрез използване на **сложни финансови операции: депозити, теглене на суми, банкови трансфери и др.** В крайна сметка така обработените пари са загубили всякаква връзка с незаконния /и често престъпен/ бизнес, чрез който са били спечелени. Затова се счита, че са „чисти“.

Напоследък все повече брокери и финансисти се специализират в пране на пари, като понякога управляват целия паричен поток от незаконни дейности срещу големи възнаграждения или пък срещу съществена отстъпка стават

собственици на мръсните пари. /По-подробно вж. William C. Gilmore. Dirty money. The Evolution of Money Laundering Countermeasures. Council of Europe Publishing, 1999, p. 44/.

- ♦ През 1990 г. Съветът на Европа прие Конвенция за пране на пари, издирване, изземване и конфискация на печалбите от криминални дейности (Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime). На 10 юни 1991 г. е приета Директива на Съвета 91/308/ЕИО относно предотвратяване използването на финансови системи с цел „пране на пари“.
- ♦ През 1998 г. Народното събрание на България прие Закон за мерките срещу изпирането на пари **ЗЗ**, бр.85/24.07.1998 г/ и Правилник за прилагане на **ЗМСИД**, бр.119/14.10.1998 г/.

51. Грях ли е корупцията?

Християнската религия третира корупцията като един от греховете.

В Стария завет четем:

„Проклет да е /този/, който взема подкуп, за да погуби душа и да пролее кръв невинна!“/Второз, 27:25/

„Подаръци не вземай, защото подаръците правят слепи гледащите и извърщат /извращават - с.м./ делото на правите!“/Второз. 16:19/

„Гощавки и подаръци заслепяват очите на мъдрите и както юзда в уста спират изобличенията“ /Сирх. 20:29/

/ По подробно вж. Корупцията като грях, Движение за християнско възрождане и Коалиция 2000, С.1/99

52. Що е „партийна корупция“?

За своята дейност /особено в предизборните периоди/ партиите се нуждаят от огромни средства за печатна и друга реклама и пропаганда, организационни дейности и т.н. В страните, където няма законово регламентиране на партийните финанси, партиите набират средства като влизат в анонимни и поради това опасни за обществото бизнес отношения с частни лица или фирми. **Корумпираността на една партия, съответно на нейните лидери, се изразява в това, че получавайки недеklarирани дарения и не плащайки дължими данъци, от една страна тя нарушава данъчните закони, а от друга - подменя интересите на своите членове и електорат с тези на финансиращите ги личности и групировки.** На практика корупционното действие се изразява в купуването на политическо действие чрез дарение за съответната партия. **Например: индустриална групировка има интерес от осуетяване приемането на даден закон и плаща на съответната партия, чиито депутати провалят или забавят неговото приемане от парламента.** За да се избегне изпадането на партиите в зависимост от частни интереси, редица западни държави въведоха държавното финансиране на партиите.

За пръв път държавното финансиране се появи в началото на 50-те години в Германия, а след това и в Холандия, с промени в данъчното законодателство, които допускат освобождаване от данъци на вноски и дарения за политическите партии. Сравнително отдавна се практикуват и някои други форми на непряко държавно финансиране например като отпускане на средства за научни и образователни цели на партиите, като субсидиране на парламентарната дейност (заплащане на депутати, субсидиране на парламентарните групи, на парламентарни изследователски служби и т.н. Така че днес в редица европейски страни държавата се изявява и като финансист на партиите, независимо дали това става опосредствано чрез предметни услуги или субсидиране на

парламентарната дейност, на политическото образование или на предизборната борба или пък се прави явно като финансиране на общата дейност на партиите. Това важи и за тези страни, които се придържат към принципа на свободата на партиите от държавата, но също използват различни непреки форми на държавно финансиране

вж. „Антикорупция“, Учебно помагало, Коалиция 2000, С. 2000

53. Вреди ли корупцията на фирмите?

Според проучване на „Витоша РИСЪРЧ“ при Центъра за изследване на демокрацията от пролетта на 2000 г., 50% от запитаните 350 бизнесмени от малки и средни предприятия твърдят, че са били изнудвани да дават пари за уреждане на сделки. 88% от тях са на мнение, че в страната е разпространено приемането на подкупи от служители и политици при приватизационни търгове.

Това изследване показва, че *по-голямата част от т.нар. малък и среден бизнес трябва да заделя и съответно да губи средства за да подкупва съответните чиновници.*

54. Води ли корупцията до бедност?

От корупцията се възползват и обогатяват единствено корумпираните; тя често се определя като *„прехвърляне на блага от бедните към богатите“*. В проучване на Института на Световната банка се посочват няколко закономерности, установени чрез проучване на социално-икономическото положение в редица държави. Сред основните заключения е и това, че колкото по-добро /т.е. некорумпирано/ е управлението на дадена държава, толкова:

- ◆ по-висок е доходът на глава от населението;
- ◆ по-ниска е детската смъртност;
- ◆ по-голяма е грамотността на населението;

- ♦ „по-видима“ и отговорна е администрацията.

55. Корумпирани ли са международните финансови институции?

Международните финансови институции също не са предпазени от корупция, но вземат мерки за нейното ограничаване. Например, наскоро Световната банка разпространи брошура, озаглавена: „Превенцията на измамите и корупцията в проектите на Световната банка. Справочник за служителите на банката“. Освен това, ръководството на Световната банка откри през 1998 г. „горещ телефон“, на който може да се сигнализира за измами или корупция в обсега на дейност на банката. Телефонът работи денонощно и се обслужва от фирма, която няма нищо общо със самата банка. Създаден е и Секретариат на Комисията по наблюдение за случаите на измами и корупция.

56. Може ли да се подкупи адвокат?

Това е доста спорен въпрос. Адвокатът по принцип не може да бъде подкупен пряко, тъй като в този случай „подкупът“ просто ще бъде добавъчен хонорар за услугите му.

Адвокатите участват в корупционна сделка, ако се нагърбят с корупционно посредничество. При това няма разлика дали са го направили безкористно, или са взели комисиона за услугата.

57. Корупция ли е посредничеството?

Посредничеството е корупция само ако е извършено от лице, което няма право да извършва такава дейност - например магистрати. Получаването на договорен процент от сделката или сума за извършване на посредническа дейност не е корупция, ако е допустима от закона и не го нарушава.

Широко известна форма на заплащане за благоволенieto на официални лица, особено в страни от третия свят, е т.нар. добри услуги /good offices/. Те се състоят в това, че човекът, който извършва посредничество и склонява съответното официално лице за сключване на определена сделка, на свой ред има право на процент от сделката, който се калкулира като разход на лобиращата фирма.

„Добрите услуги“ вече не се заплащат от онези компании, в чиито страни действа антикорупционно законодателство. Така например, според Конвенцията срещу корупцията на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, плащането на подобни нерегламентирани услуги вече не може да се приспадне към производствените разходи на съответната фирма. С други думи, когато подобна фирма плаща за посредничество, тя извършва корупционна сделка и попада под ударите на закона.

58. Вярно ли е, че ниските заплати способстват корупцията?

По това въпрос има *две мнения*. Някои експерти твърдят, че корумпираният си е корумпиран и че никакво увеличение на заплатите не може да гарантира, че няма да злоупотребява със своята власт. И обратното - че колкото и беден да е даден служител, ако има висок морал, няма да злоупотреби със служебното си положение за користна изгода.

Противоположно е мнението на онези, които, според нас, с основание смятат, че поради кризата в развиващи се страни и в бивши социалистически държави, където заплатите често не стигат дори за поддържане на жизнения минимум. Някои служители прибегват до подкупничество за да могат семействата им да оцеляват. Разбира се, това не означава, че от морална и от законова гледна точка техните действия са оправдани.

Връзка между равнище на заплати и корупция има не само в условия на бедност. Така например, Втората европейска конференция на служителите, специализирани в борбата срещу корупцията /октомври 1997 г./ констатира, че там, където служителите на съответни държавни институции са добре платени, корупцията е по-ограничена^{Вж. La corruption dans les marches publics. Council of Europe, 1998, р.117}

59. Защо професионалните /етични/ кодекси се считат за средство срещу корупцията?

Етичните кодекси, които въплъщават професионалните стандарти на поведение в различните области на обществената дейност, изключват подкупничеството. Тяхното значение е в това, че *те допринасят за утвърждаването на качества като професионализъм, почтеност, съвестност, чест и др.* В някои от тях се съдържат и практически указания за избягване на подкупничество - например определят се кои подаръци са допустими, и кои не.

Приемането на етични кодекси е по-лесната част от борбата за прозрачност в различните структури /държавна администрация, бизнес организации, граждански институции/. По-важното е те да бъдат съблюдавани и да съществуват съответни контролни органи и процедури, които да установяват нарушенията в тяхната дейност.

60. Лобирането корупция ли е?

В страните, където лобирането и лобитата не са регламентирани чрез закон /сред които е и България/, *често упражняването на влияние и натиск върху властите, което е същността на лобирането, се извършва по корупционен път*, т.е. съпътства се от корупционни сделки.

САЩ е държавата, в която лобирането е широко практикувано. Законът за лобирането /Lobbying Act/, защитава конституционните права на гражданите да отправят петиции до управлението на държавата и да търсят обезщетения за подадените оплаквания. Той не поставя ограничения за лобирането. В този закон не се казва какво могат или какво не могат да правят лобистите. Основните изисквания са свързани с осигуряването на информация за действията и разходите, свързани с тях при процеса на лобиране. Създава се регистър на лобистите, като всичко, което трябва да се отрази в регистъра, е професия, работодател, условия на трудовия договор, представяне на разходната сметка. Вж. Александър Михайлов. Как да лобираме, С.1999, с.12

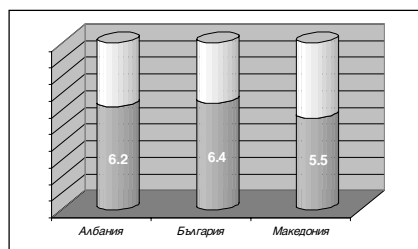
61. Защо корупцията е толкова голяма в бившите комунистически страни?

Причините са много:

- ◆ запазващ се сравнително голям държавен сектор при занижен контрол на компетентните органи;
- ◆ криза на институциите и правен хаос;
- ◆ неразвито гражданско общество;
- ◆ симбиоза между политика, държавно управление и организирана престъпност;
- ◆ приватизация на общественото богатство при отсъствието на прозрачност и отчетност;
- ◆ запазваща се зависимост на медиите;
- ◆ наследяване или възраждане на командно-административен стил на управление, ново срастване между партия и държава, политически клиентелизъм и непотизъм /шуробаджанашина/ и др.

Според международно проучване с участието на „Витоша Рисърч“, осъществено в Албания, България и Македония, повечето от

интервюираните са на мнение, че корупцията е широко разпространена в съответните държави (максималната стойност е 10 т.)

62. Колко струва на света корупцията?

Експертите изчисляват, че ако за корупция годишно отиват едва 5% от 28-те милиарда долара инвестиции за развитието на развиващите се страни, сумата на рушветите в тази част на света ще е 6,4 милиарда долара. Ако подобна методология се използва в сферата на световната търговия, сумата от подкупите ще възлезе на **652 милиарда долара**. При това, често подкупите надвишават 5%. /Вж. по-подробно: Responding to the challenges of corruption, Rome, 2000, p.39/

IV КОРУПЦИЯТА В БЪЛГАРИЯ

63. Актуален ли е проблемът „корупция“ в България?

Корупционните индекси на „Витоша Рисърч“ от април 2000 г. поставят проблема „корупция“ на четвърто място /40,1% / - след безработицата /71,3%/, ниските доходи /48,9% / и бедността /41,9%/. (Сборът на процентите надхвърля 100, тъй като са давани повече от един отговор).

64. На кое място е България по корупция?

Според Корупционния индекс на Трансперънси интернешънъл /ТИ/ от 1999 г. **България заема 63-то място**, докато страната с най-малка корупция е Дания, а тази с най-голяма - Камерун. С други думи, България е в по-лошата половина на класацията, обхващаща 99 държави. От бившите социалистически държави в по-добри позиции са Словения /26-то място/, Чехия / 39-то/ и Полша /44-то/. По-зле от нас са Югославия /92-ро/, Албания /84-то/, Румъния /67-мо/ и Македония /66-то/.

65. Възможно ли е да се измерва корупцията в страната?

Корупцията /в случая се има предвид подкупничеството/ е дейност, при която интерес от запазване на тайната има както даващия, така и вземащия подкуп. Поради ниската степен на разкриваемост на това престъпление, съдебната статистика не може да бъде критерий за мащабите на явлението.

Достоверен начин за измерването и оценката на корупцията в дадена страна са **извадковите проучвания**. Наблюдението и измерването на корупцията се извършва в две основни форми: национални проучвания и международни сравнителни изследвания.

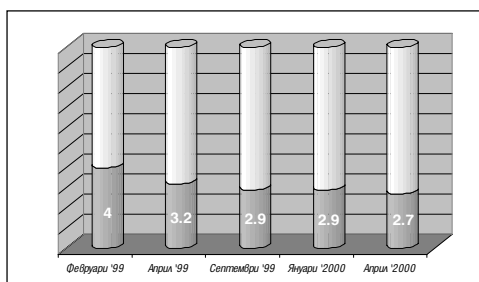
Националните извадкови изследвания обикновено се провеждат чрез преки интервюта с подбрани по случаен признак респонденти /интервюирани/. От тях се разбира не само какви са отношението и представите на гражданите за това явление, но могат да се направят приблизителни изчисления и за общия брой на корупционните престъпления в страната за определен отрязък от време. Освен това, системно провежданият мониторинг /т.е. наблюдение/ на корупцията през по-дълъг период от време дава представа и за промяната в отношението на обществеността към това явление, и за неговата разпространеност.

Съществуват и други начини за оценка на обществените представи и нагласи по този проблем - интервюта с представители на различни групи, дълбочинни интервюта и др.

66. Какво представляват Корупционните индекси на „Витоша Рисърч“?

В рамките на процеса *Коалиция 2000* социологическата агенция „Витоша рисърч“ осъществява тримесечни проучвания на общественото мнение по темата „корупция“. Публикуваните индекси са със стойности от 0 до 10 /стойност на КИ 10 означава най-високо възможно ниво на корупция/ и отразяват няколко проблемни сфери: принципна допустимост на корупцията, податливост на гражданите към корупция, корупционен натиск върху гражданите, участие в конкретни корупционни сделки, оценка за разпространението на корупцията, разпространение на корупцията по професионални групи, корумпираност на институциите, практическа ефикасност на корупцията и очаквания за

Графика 1. Податливост на корупция

развитието на корупцията.

Корупционните индекси на „Витоша Рисьрч“ регистрират спад на склонността на българите да участват в корупционни сделки за периода февруари 1999 - април 2000 г.

67. Кои са най-корумпираните професии у нас?

Няма официални данни, доколкото броят на осъдените за корупция е твърде малък, за да позволи някакви обобщения. Социологическите проучвания показват какви са мненията на хората за корупцията сред различните професии. В тях се наблюдават две не винаги съвпадащи класации.

Първата се формира чрез отговорите на въпроса: „Според Вас, доколко широко е разпространена корупцията сред следните групи“. Тук отговорите поставят на първо място митническите служители, следвани от адвокати, данъчни служители, полицейски служители, съдии, бизнесмени и др.

Втората се формира чрез отговорите на въпроса: „Ако през последната година се е случвало да Ви поискат нещо, за да бъде решен Ваш проблем, то Ви бе поискано от:...“. Тук отговорите поставят на първо място полицаите, следвани от лекари, митничари, административни служители в съдебната система, бизнесмени, общински служители и др. /Вж. Корупционни индекси на Коалиция 2000, Витоша Рисьрч, януари 2000 г./.

И двете не дават пълна представа за степента на разпространеност на корупцията сред различните професионални групи. Първата класация до голяма степен отразява публичните представи, формирани чрез медиите и публичните изявления. Втората класация се влияе от степента на практическото съприкосновение на хората с корупцията. Тук изкривяването е от честотата на контактите - докато например във всекидневието си обикновеният гражданин по-често си има работа с полицаи/катаджии, то сблъсъкът му с митническата корупция е сравнително по-рядък.

68. Кои са най-корумпираните институции в България?

Ето как българите класират *институциите по корумпираност*:

1. Митници	9,10 /при най-лоша оценка 10/
2. Агенция по приватизация	8,28
3. Агенция за чуждестранни инвестиции	7,78
4. Съдебна система	7,68
5. Полиция и т.н	7,56

В дъното на класацията /т.е. най-малко корумпирани/ са:

18. Армия	5,08
19. Национален статистически институт	4,68
20. Президентство	4,52

/Изт. Корупционни индекси на Коалиция 2000, април 2000 г./

69. Кой е „Мистър 10%“?

„Мистър 10%“ е метафорична фигура, която символизира подкупността у нас през последното десетилетие. Всякаква прилика с бивш министър е случайна.

70. Защо е голяма „смъртността“ на журналистическите разкрития?

Мисията на разследващата журналистика е да извади на показ скрити сделки и машинации, които противоречат на законите и оцеляват обществото. Оттам нататък отговорността за липсата на последващи действия носят т.нар. компетентни органи /прокуратура, следствие, структури на МВР/, които твърде често не проявяват интерес /т.е. не се самосезират/ към съответните разкрития. Реакции трябва да има и от управляващата партия и парламентарното мнозинство, респективно специализираните

комисии в парламента. В рамките на съответната медия журналистът, направил разкритието, би следвало да получи подкрепа и насърчение и от нейното ръководство. Често обаче се случва нещо по-различно - компетентните органи следват тактиката на щрауса, политическите лица и инстанции започват да звънят по мобифона на главния редактор на съответната медия, а журналистът, вместо насърчения получава мъмрене. Затова и в журналистиката ни се наблюдава „голяма смъртност“ на скандалните разкрития.

71. Защо международни организации и чужди правителства са загрижени за корупцията в България?

Противодействието на корупцията е сред основните критерии за успеха на прехода и допринася за привличането на чуждестранни инвестиции в страната. В интерес на Запада е България да се превърне в правова държава със стабилни политически институции и конкурентна пазарна среда. Обратното - ***превръщането на корупцията в държавна политика води до дестабилизация, монополизъм, изолация от международната общност и в крайна сметка - бедност.***

72. Как са се променили обществените представи и нагласи за корупцията?

В „Доклад за оценка на корупцията за 1999 г.“ на Коалиция 2000 се привеждат ***следните тенденции*** в тази област:

- ◆ Очертава се положителна промяна по отношението към корупцията, изразяваща се в по-висока нетолерантност на гражданите към това явление и неговите носители.

- ◆ Засиленото внимание към тази тема допринася и за по-широко разпространение на представите, че корупцията е масова и социално ефективна практика.

- ◆ Общественото мнение счита, че правителството закъснява с отговора си на антикорупционната кампания, започната по инициатива на структурите на гражданското общество.

- ◆ Съществуват подозрения, че държавната администрация има силен интерес да прикрива корупцията, ако тя засяга приближени до правителството и т.н.

В резултат на тези представи за състоянието на корупцията в страната и готовността на властите да ѝ противодействат, очакванията за бъдещето са по-скоро песимистични /над половината от анкетираните не вярват, че обществото ни може да се справи с този проблем/.

73. Защо „преговорите с потенциален купувач“ генерират корупция?

Според оценки на експерти, около 85% от приватизационните сделки у нас през 1999 г. са осъществени по тази процедура, т.е. по този начин се процедира в масовите сделки. **„Преговорите с потенциален купувач“ разкриват най-големи възможности за корупция**, понеже:

- ◆ са непрозрачни и дават възможност за директен подкуп;
- ◆ в най-голяма степен позволяват поемането на скрити /непублични/ ангажименти, които съществено променят видимите параметри на сключената сделка /например ангажимент за последващо увеличаване на капитала с преференции за мажоритарния собственик при придобиването на новата емисия/.

/Вж. Доклад за оценка на корупцията за 1999 г., Коалиция 2000, С. Декември 1999, с. 18/.

74. Колко са подкупите в България?

Според изследванията на „Витоша Рисърч“, **за първите три месеца на 2000 г. броят на дадените подкупи е над 200 000**. Това означава, че всеки ден се дават/вземат около 2 300 рушвета.

75. Колко е броят на осъдените за подкуп?

През 1999 г. са осъдени само **41 души**. За 1998 г. цифрата е 26, а за 1997 г. - 35.

Така че, ако използваме тези цифра за критерий, може да стигнем до парадоксалния извод, че България е най-некорумпираната страна в света.

76. Защо корупцията често се свързва с разрешителните и лицензионни режими?

За откриването на обикновен магазин или заведение в момента са необходими над 20 лицензни, разрешителни, сертификати, регистрации и договори. Най-напред кандидатът трябва да се регистрира като търговец, което при добро отношение на чиновниците и на съдиите и при правилен избор на адвокат отнема месец-два. После трябва да се регистрира по БУЛСТАТ и в данъчното. След това да получи благословията на архитектурния отдел на общината, както и разрешителни от електроснабдяването, ВИК, ХЕИ, пожарната. Всички те трябва да преподпишат и одобряват архитектурния проект. След което се регистрира касов апарат, бъдещият предприемач се записва в социалното и здравното осигуряване, взема съгласието на всички съседи и т.н. И всичко това става при различни служители, които без абсолютно никакво усилие могат да открият слабости в документацията. Така често се стига до корупционна ситуация.

Изходът е в намаляване на въпросните разрешителни и лицензионни режими и в тяхното опростяване.

V АНТИКОРУПЦИЯ

77. Може ли да се победи корупцията?

Това е любимият риторичен въпрос на онези, които нямат интерес от ограничаването на корупцията. Защото корупцията не може да бъде изкоренена - тя съпътства историята на човека от възникването на социални отношения и предпоставки за злоупотреба с власт. *Корупцията обаче може да бъде овладяна, корупционните практики могат да бъдат ограничени, а цената им да се повиши така, че да стане неизгодно /прекалено опасно/ участието в тях.*

Пример за ограничаването на корупцията до допустими равнища са редица западноевропейски държави /Дания, Норвегия, Финландия, Холандия и др./, в които има стабилност на демократичните институции, правов ред, прозрачност на администрацията и силно гражданско общество.

78. Кои са предпоставките за успех в борбата срещу корупцията?

Тъй като става дума за явление, което се проявява под различни форми и обхваща всички страни на живота, и борбата против корупцията трябва да включва комплекс от мерки и да ангажира възможно по-широк кръг хора и институции. Срещу корупцията се борят както власти /изпълнителна, законодателна и съдебна/, така и неправителствени организации, медии, бизнес-организации и т.н.

Успешното противодействие срещу корупцията изисква:

- ◆ Политическа воля и действие.
- ◆ Икономически реформи /прозрачна приватизация, дерегулация, опростяване на таксите, бюджетна реформа/.
- ◆ Институционална реформа.

- ◆ Финансов контрол и отчетност.
- ◆ Независима съдебна власт.
- ◆ Гражданска воля и упражняване на граждански контрол върху властите.
- ◆ Ангажирани /на англ. proactive - т.е. проактивни/ медии.

В тази градация решаващо значение има позицията на управляващите политици. Ако липсва политическа воля и не се извършат необходимите икономически и институционални реформи, ако съдебната власт продължава да е уязвима от политически натиск, а финансовият контрол се прилага като политическа санкция спрямо опозицията - тогава няма антикорупция. Няма и демокрация.

79. Как може да се ограничи корупцията в България?

- ◆ Законите, които приоритетно трябва да се приемат, за да се ограничат условията за корупция са: закон за партийните финанси, закон за народния защитник /омбудсман/ и т.н.

- ◆ Освен това е необходимо да се намалят драстично разрешителните и лицензионните режими, да се намалят данъците и по този начин се „стопа“ дела на сенчестата икономика, да се въведат ясни и прозрачни правила за отношенията между граждани и държавни/общински служители, да заработят съществуващите контролни агенции и механизми и др.

- ◆ Цялостна програма за борба срещу корупцията се съдържа в приетия през 1998 г. от **Коалиция 2000** „План за действие срещу корупцията“. Съдържанието му е достатъчно красноречиво: Реформа на правно-институционалната среда, Реформа на съдебната власт, Реформа на частния бизнес, Информационно-образователна кампания и Международно сътрудничество.

80. Кой в България се бори срещу корупцията по закон?

Тази задача е възложена предимно на *структури на МВР*.

Основните сред тях са Национална служба „Борба с организираната престъпност“ и икономическото направление на Национална служба „Полиция“. Когато в корупционното действие участва чужда фирма, организация или чуждестранно лице, може да действа и контраразузнаването /Националната служба „Сигурност“/. Тези служби извършват проверки и събират материали.

Когато съответната корупционна практика се преследва по наказателното право се образува предварително производство или полицейско дознание, което се ръководи от *прокуратурата* . Когато се съберат достатъчно доказателства, прокурорът съставя обвинителен акт и внася делото в *съда* . Съдът се произнася с присъда, като признава подсъдимия за виновен или невинен. Своето място в борбата срещу корупцията има и *Бюрото за финансово разузнаване* , което е към Министерство на финансите. Пак в структурата на това министерство са и *данъчните органи* и *Държавен финансов контрол* .

81. Възможно ли е държавното управление само да се справи с корупцията?

Идеята, че самите държавни институции ще съумеят да овладеят злоупотребите в своите редици, заслужава поощрение, но нейното реализиране без активното участие на гражданското общество и независимите медии е повече от съмнително.

Поради факта, че корупционните сделки възникват предимно там, където се пресичат публичните и частните интереси, е необходимо и усилията, насочени към тяхното ограничаване, да включват представители на трите обществени сектора: държавните институции, бизнес-сектора и неправителствения сектор.

82. Що е омбудсман?

Омбудсманът е народен защитник срещу злоупотребите на администрацията.

Речникът по право на Европейските общности /С.1998 г./ дава следната дефиниция: „*Орган, който събира информация във връзка с нарушаването на правата на гражданите и уведомява компетентните органи, които са в състояние да отстранят нарушението. Омбудсманът е длъжен да проучва въпросите, поставени в жалбите на гражданите по повод несправедливо третиране от страна на държавни ведомства* .“

За пръв път тази институция е въведена в Швеция през 1713 г. и буквално това наименование означава защитник, лице, към което се отправят оплаквания и молби . В класическия си вид се утвърждава като орган, оправомощен от Парламента да бъде пазител на правата на частните лица срещу накарняващите ги действия на държавната администрация.

Омбудсман или подобни институции са създадени и функционират в Австрия, Белгия, Дания, Холандия, Великобритания, Германия, Ирландия, Исландия, Испания, Италия, Кипър, Малта, Норвегия, Португалия, Швеция, Швейцария, както и в редица страни от Централна и Източна Европа - Полша, Унгария, Македония, Румъния, Словения, Босна и Херцеговина, Хърватия и др.

В Испания е създадена институцията „Народен защитник“, който е висш пълномощник на Парламента и се назначава от тях за защита на основните права и свободи. Той може да упражнява надзор над дейността на администрацията и се отчита пред парламента. Упражняваният от него надзор може да се простира върху функционирането на цялата държавна администрация, включително и върху държавните предприятия. Съответните административни органи са длъжни в срок от 15 дни да съобщят становището си по неофициалната процедура за предварителна проверка. Според досегашната практика повечето случаи се

уреждат чрез посредничество между засегнатото лице и административния орган. Наред с традиционните правомощия, испанския народен защитник има право да оспорва конституционносъобразността на законови разпоредби пред Конституционния съд и да внася в Конституционния съд жалби за нарушаване на основни права, включително и срещу съдебни решения. През 1998 г. например, броят на жалбите, по които Народният защитник е предприел съответни действия е около 25 хиляди.

Друг пример е Ирландия. В отчета за дейността на ирландския омбудсман през 1993 г. се привежда следната статистика: постъпили са общо 37 122 оплаквания, от които 5 269 са се оказали извън сферата на компетентност на институцията. От 31 853-те проучени оплаквания 6 705 са били разрешени в полза на подателите на жалбата, помощ е била оказана в 8 525 от случаите и 11 684 оплаквания са били преценени като неоснователни. 4 303 случая са били прекратени и 640 случая са били прехвърлени за изясняване през следващата година. /Вж. Гражданите и местната администрация. Омбудсман. Наръчник на обществения посредник, Център за социални практики, С.1999, с.111/. В България, Центърът за изследване на демокрацията разработи *концепция и законопроект за въвеждане на институциите „Народен защитник“ и „граждански посредници“*. /Вж. „Институцията омбудсман - концепция и законопроект за България, чуждо законодателство“, Център за изследване на демокрацията, С. 2000/.

83. Има ли специализирани омбудсмани?

В световната практика омбудсманите имат различна специализация: *някъде има национални омбудсмани , другаде омбудсманите наблюдават отделни отрасли/сфери на управление или местни органи на властта.*

Специализация на институцията „омбудсман“ съществува в редица страни. Във Великобритания има омбудсмани в следните

сфери на дейност/институции: парламент, здравеопазване, местна власт, полиция, съдебната система, шотландската съдебна система, Главен омбудсман на Северна Ирландия, Независима комисия за оплаквания срещу Северноирландската полиция, жилищна политика, банково дело, Комисия за радио-телевизионни стандарти и излъчване, омбудсман за строителните сдружения, погребални услуги, застрахователно дело, инвестиционно дело, пенсионно дело, затвори, адвокатски услуги и водни пътища. В Германия действа специализиран омбудсман по въпросите на Бундесвера. / По-подробно вж: Гражданите и местната администрация. Омбудсман. Наръчник на обществения посредник, Център за социални практики, С./1998 г

84. Как да познаем корумпираните?

И по това, *как говорят за корупцията* . Корумпираният е патриот и демократ, който е готов да ви поучава, че:

- ♦ В България няма корупция - който твърди обратното клевети отечеството ни.
- ♦ В България има корупция., но тя е част от лошите исторически традиции /от османското робство до комунистическото потисничество/.
- ♦ Корупцията е само по ниските нива, докато „там горе“ всичко е наред.
- ♦ Корупцията е навсякъде и с нея не можем да се борим.
- ♦ Корупцията е полезна за бизнеса, тъй като отстранява бюрократичните бариери и ускорява процесите.
- ♦ Трябва да оставим корупцията на компетентните органи и да си гледаме работата.

85. Как парламентът противодейства на корупцията?

В 38-мото Народно събрание с противодействието на корупцията са ангажирани няколко комисии: Комисия за противодействие на престъпността и корупцията, оглавявана от председателя на НС Йордан Соколов, Комисия по правни въпроси и законодателство срещу корупцията, ръководена от Светослав Лучников и Комисия по правата на човека, вероизповеданията и по жалбите и петициите на гражданите, ръководена от Иван Сунгарски.

Парламентът е призван да приема закони, които създават легалната база за превенцията и санкционирането на корупцията в различните ѝ проявления. *Въвеждането на институцията „омбудсман“ би било съществен принос на 38-то Народно събрание за противодействието на корупцията* .

86. Как правителството се бори срещу корупцията?

Приетата през юли 1998 г. Единна национална стратегия за противодействие на престъпността, предвижда следните мерки:

1. Провеждане на единна държавна политика за осъществяване на регулативните функции на държавата чрез оптимизиране на административните структури, въвеждане на прозрачни административни процедури, максимално ограничаване на разрешителния режим и въвеждане на регистрационен режим.
2. Изграждане на система за административен контрол и санкции по прилагането на законодателството и административните процедури.
3. Осъвременяване на нормативната уредба и предвиждане на по-строга наказателна отговорност към корупцията във всичките ѝ форми и сфери на проявление.
4. Създаване на ясни правила и стандарти за административното обслужване на гражданите.
5. Разработване на система за координация на дейностите по

противодействие на корупцията.

6. Създаване на регистър за финансовото и имотното състояние на лицата, изпълняващи държавна служба.

87. Кои са международните субекти на антикорупцията?

Антикорупцията бе хитът на 90-те. Борбата срещу подкупничеството бе подета в отделни страни и в глобален мащаб:

1. САЩ са пионери в тази област, като за пръв път въведоха антикорупционно законодателство още през 70-те години. По света антикорупционни програми финансира *Американската агенция за международно развитие /USAID/*. В България тази организация подкрепя антикорупционната инициатива **Коалиция 2000**.
2. *Световната банка* превърна антикорупцията в един от критериите за финансовата помощ. Неотдавна на български бе публикуван сравнителен преглед на държавни практики и международни инициативи против корупцията.
3. *ООН* чрез своята Програма за развитие /UNDP/ обяви Глобална програма срещу корупцията.
4. *Организацията за икономическо сътрудничество и развитие /OECD/* прие Конвенция за борба с подкупването на чужди длъжностни лица в международните търговски сделки /в сила за България от 15.02.1999 г./.
5. *Съветът на Европа* прие Наказателна конвенция за корупцията и Гражданска конвенция за корупцията.
6. *Европейският съюз* прие Конвенция за защита финансовите интереси на Европейските общности, Конвенция за борба срещу корупцията, в която са въвлечени служители на Европейските общности и служители на държавите-членки на ЕС.
7. В рамките на *Пакта за стабилност за Югоизточна Европа* бе подписано антикорупционно споразумение, включително и от

България.

8. *Транспаренси интернешънъл* /Международна прозрачност/ е международна неправителствена организация, базирана в Берлин, която си поставя за цел ограничаването на корупцията по света и има свои национални клонове /в България той се нарича - „Прозрачност без граници“/.

88. Какво означава ГРЕКО?

Съкращението ГРЕКО /GRECO/ означава „Група държави срещу корупцията“.

Тя е създадена с резолюция, разрешаваща частично и разширено споразумение, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 5 май 1998 г. Инициативата е мотивирана с убеждението, че „Корупцията представлява съществена заплаха за законността, демокрацията, правата на човека, социалната справедливост, пречи на икономическото развитие и заплашва стабилността на демократичните институции и моралните устои на обществото“.

За постигането на основната цел - повишаване възможностите на страните-членки за борба с корупцията - GRECO извършва наблюдение за спазването на Ръководните принципи за борба срещу корупцията на Съвета на Европа, както и приложението на международните правни инструменти, които ще бъдат приети в изпълнение на Програмата за действие срещу корупцията. Седалището на GRECO е в Страсбург.

89. Кои са Ръководните принципи срещу корупцията на Съвета на Европа?

На 6 ноември 1997 г. Комитетът на министрите на Съвета на Европа приема следните 20 принципи за борба срещу корупцията.:

1. Да се вземат ефективни мерки за предотвратяване на корупцията и в тази връзка да се повиши обществената и да се

- поощри етичното поведение.
2. Да се осигури координирано криминализиране на националната и международна корупция.
 3. На онези, които отговарят за предотвратяването, разследването и наказването на корупционните престъпления, да се осигури необходимата за изпълнение на техните функции независимост и автономия и да се гарантира, че няма да им бъде оказвано влияние и ще имат ефективни средства за събиране на доказателства; да се осигурява защита на лицата, които подпомагат властите в борбата с корупцията и да се запазва тайната на разследването.
 4. Да се предвидят подходящи мерки за изземване и конфискация на облагите, получени от корупция.
 5. Да се предвидят подходящи мерки за предотвратяване използването на юридическите лица като прикритие за извършване на корупционни престъпления.
 6. Да се ограничи имунитетът по отношение разследването, наказателното преследване и наказване на корупционните престъпления до степента, която е необходима в едно демократично общество.
 7. Да се поощри специализацията на лицата, отговарящи за борбата с корупцията и да им бъдат осигурени подходящи средства и обучение за изпълнение на техните задачи.
 8. Да се гарантира, че данъчното законодателство и органите, отговорни за прилагането му, ще подпомагат борбата срещу корупцията по ефективен и координиран начин, в частност чрез премахване на данъчните облекчения, съгласно закона или практиката, за подкупи или други разходи, свързани с корупционните престъпления.
 9. Да се гарантира, че процесът на организация, функциониране и вземане на решения в публичните администрации отчита необходимостта от борба с корупцията, в частност чрез осигуряване на такава прозрачност, каквато съответства на ефективността на тяхната дейност.
 10. Да се гарантира, че правилата, отнасящи се до правата и задълженията на държавните служители, отчитат изискванията

- за борба срещу корупцията и предвиждат подходящи и ефективни дисциплинарни мерки; да се поощри по-точното определяне на поведението, което се очаква от държавните служители, с подходящи средства, като например кодекси за поведение.
11. Да се осигури прилагането на подходящи процедури за одиторски контрол на дейността на публичната администрация и публичния сектор.
 12. Да се утвърди ролята на процедурите за одиторски контрол в предотвратяването и разкриването на корупцията извън публичната администрация.
 13. Да се гарантира, че системата за отговорност на публичната администрация отчита последиците от корумпираното поведение на държавните служители.
 14. Да се приемат съответни прозрачни процедури за държавните поръчки, които да способстват за развитието на лоялна конкуренция и предотвратяват предлагането на подкупи.
 15. Да се поощри приемането на кодекси за поведение и да се стимулира създаването на правила за финансиране на политическите партии и изборителните кампании, които да възпират корупцията.
 16. Да се гарантира на медиите свободата да получават и съобщават информация за случаи на корупция при спазване само на необходимите за едно демократично общество ограничения.
 17. Да се гарантира, че гражданското право отчита необходимостта от борба с корупцията и в частност предвижда ефективни мерки за онези, чиито права и интереси са засегнати от корупцията.
 18. Да се поощрява изследването на корупцията.
 19. Да се гарантира, че във всеки аспект на борбата срещу корупцията се вземат предвид, възможните връзки с организираната престъпност и прането на пари.
 20. Да се развива във възможно най-голяма степен международното сътрудничество във всички области на борбата срещу корупцията.

90. Какво означава „Чисти ръце“?

Това е наименованието на кампанията по разпитането на най-известния корупционен скандал, избухнал в *Италия* - оттук и названието „*mani pulite*“ /чисти ръце/. Негов герой е магистратът Антонио Ди Пиетро. Благодарение на него и на неподкупни негови колеги, се разкрива цяла верига от корупционни сделки и мръсни пари, които в продължение на дълги години са свързвали мафиотски организации с висшата политика и финансите на Апенините. В резултат на разкритията в затвора се оказват над 4 500 души, 10 се самоубиват, а 1069 са разпитаните депутати. Скандалът буквално унищожават тогавашната партийна система и преди всичко партията на властта - Христиандемократическата партия.

91. Що е Антикорупция?

а/ Наименование на първия в света учебник за противодействие на корупцията, издаден от българската **Коалиция 2000** през пролетта на 2000 г.

б/ *Сбор от мерки/дейности, инициативи и проекти, насочени към ограничаването на корупцията, нейното овладяване и поставяне под контрол .*

Философията на антикорупцията не предвижда изкореняването на корупцията, нито фундаментална промяна на човешката природа. За България целта на антикорупционните дейности е да се ограничи корупцията до равнища, които се считат за приемливи за развитите западни демокрации.

92. Има ли „прокорупция“?

След като широко се използва терминът „антикорупция“ за обозначаване на всички дейности, насочени към ограничаване на тази престъпна практика, „прокорупция“ е такава политика или

позиция, която насърчава корупционните сделки и подмолно или открито е насочена против антикорупционните инициативи . В условията на България прокорупционни са действията на онези, които биха искали да се запазят условията, улесняващи подкупите.

Прокорупцията има и своя теория. Според нея, корупцията е своеобразна „смазка“ за по-доброто функциониране на някои икономики, както и ускорител в лабиринта на чиновническия произвол. Повечето авторитетни проучвания през последните години обаче отхвърлят тези теории като противоречащи на обективния анализ за въздействието на корупцията върху икономиката на различните страни.

93. Защо е важна Конвенцията на ОИСР срещу подкупничеството на чуждестранните публични служители?

В съответствие с Конвенцията се препоръчва на страните-членки ефективно и координирано да криминализират подкупването на чужди длъжностни лица, като внесат до 1 април 1998 г. в техните законодателни органи предложения, които да отговарят на съгласуваните общи елементи, посочени в Приложението към конвенцията, и ги приемат до края на 1998 г. Въпреки че не е член на ОИСР, *България, наред с други държави, които не членуват в организацията, подписа и ратифицира Конвенцията* .

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие /ОИСР/ обединява развитите държави, които произвеждат около 70% от стоките и услугите в света и са източник на около 70% от международния износ и около 90% от инвестициите в глобален мащаб.

94. В коя държава антикорупционната кампания постигна най-големи успехи?

В *Хонконг* дейността на Независимата комисия срещу корупцията доведе до драстично ограничаване на корупционните практики. Успешни модели за национална кампания срещу корупцията бяха осъществени в **Сингапур** /където бе създадено Бюро за разследване на корупционни практики/, в **Австралия** /Нова независима комисия срещу корупцията в Южен Уелс/ и др.

95. Какво означава „горещ телефон срещу корупцията“?

В редица държави съществуват „горещи телефони“ срещу корупцията, които обикновено се поддържат от неправителствени организации. На тях се дават сигнали за корупционни злоупотреби. Сигналите се разглеждат от юрист към съответната неправителствена организация, като онези от тях, в които се съдържат обвинения за злоупотреби от служебни лица се предоставят на компетентните органи. В България бяха обявени „горещи антикорупционни телефони“ в редица градове: Плевен, Смолян, Пловдив, Шумен и др.

96. Какво представлява „Транспаренси интернешънъл“?

Това е *международна неправителствена организация* , чиято дейност е насочена към ограничаване на корупционните практики в света. Транспаренси интернешънъл /букв. Международна прозрачност/ създава свои национални клонове в редица държави в света. Българският клон на организацията е Асоциацията „Прозрачност без граници“. Транспаренси интернешънъл цели създаването на Национални системи на почтеност и публикува годишен Индекс за оценка на корупцията, а от 1999 г. и Индекс за

оценка на подкупите.

97. Защо „публичният регистър на доходите“ трябва да е достъпен за всички?

В развитите демокрации имотното състояние, доходите и разходите на политическия и държавен елит са достояние на обществото. Това означава, че всеки, който се интересува от подобна информация, може да я получи, дори по интернет. Тази мярка е наложителна, поради обективната опасност от „приватизиране“ на политиката чрез преливане на средства от частни фирми към личните сметки на депутати, министри и други държавници. *У нас Законът за публичния регистър предполага ограничен достъп до тази информация, което създава предпоставки за непрозрачност .*

98. Как Пактът за стабилност противодейства на корупцията?

В рамките на Пакта за стабилност за Югоизточна Европа бе разработена *Инициатива за борба срещу корупцията* , към която се присъедини и България. Сформирана е Ръководна група „Антикорупция“, в която влизат по двама представители от всяка страна. Групата докладва за състоянието на корупционната обстановка в отделните държави и прави препоръки за противодействието срещу корупцията. Сред приоритетните области е гарантиране прозрачността на държавните институции, публичност на обществените поръчки и др. В рамките на Пакта за стабилност се предвижда предоставянето на техническа помощ в борбата срещу корупцията. Допълнителна информация може да се открие на интернет-страницата www.oecd.org/daff/pocorruption.web

Пълният текст на Инициативата може да се прочете на интернет-страницата на правителството на България: www.government.bg

99. Къде да прочетем повече за антикорупционните инициативи?

Сред най-популярните Интернет-страници на организации, които развиват антикорупционни инициативи са следните:

- ♦ www.nobribes.org /ОИСП/
- ♦ www.worldbank.org/publicsector/anticorrupt /Световна банка/
- ♦ www.transparency.de /Транспаренси интернешънъл /
- ♦ www.oecd.org/puma/sigmaweb /ОИСП/
- ♦ www.usaid.gov /Американска агенция за международно развитие /
- ♦ www.undp.org /ПРООН/
- ♦ www.online.bg/coalition2000 /Коалиция 2000 /

100. Какво представлява Коалиция 2000?

Коалиция 2000 е българска антикорупционна инициатива, чиято дейност започна през 1998 г. Тя включва представители на държавни институции в личното им качество, неправителствени организации и независими експерти. Целта на Коалицията е ограничаването на корупционните практики до равнища, които се считат за допустими в развитите демокрации. Коалицията прие План за действие срещу корупцията / 1998 г./, издава годишен Доклад за оценка на корупцията и тримесечни Корупционни индекси. Публикувани са редица христоматии и брошури по различни аспекти на противодействието на корупцията. **Коалиция 2000** нейните местни партньорски организации лансираха т.нар. локални проекти, насочени към прозрачност на местната власт и повишаване качеството на публичните услуги. Експертите на Коалицията разработиха и редица конкретни препоръки и проектодокументи, сред които е проектозаконът за Народния защитник и обществените посредници. Подробна информация за дейността на **Коалиция 2000** може да прочетете на нейната Интернет-страница: www.online.bg/coalition2000.

1894

1. Всеки чиновникъ и служащъ, държавенъ или общински, върху когото има подозрение, е длъженъ, ако му се поиска отъ надлежната властъ, да оправдае обогатяването си, като представи точна сметка съ подобно посочване източниците на туй обогатяване.

2. Началството на всеки чиновникъ или служащъ е компетентната властъ, която служебно изисква писмено да ѝ се представи сметка.

Срокъ за туй представяне се дава двенеделенъ отъ съобщението. Ако има уважителни причини, срокътъ се уголемява отъ респективната властъ, но той не може да бъде по-голямъ отъ три месеци.

Забележка. Чиновникътъ или служащиятъ, който се откаже отъ това време да представи сметката си, се суспендира отъ службата си, ако още служи.

3. Следъ представянето на сметката, административната властъ разгледва я по реда на надзора и дисциплината и само ако открие някое престъпно деяние, препраща делото съ всичките му книжа до надлежното прокуратство за преследване и наказание виновния споредъ общия наказателенъ законъ.

4. За отказване да се представи сметка, съгласно чл. 3, виновните се наказватъ съ глоба отъ 300 до 3.000 л., независимо отъ наказанието за престъпното обогатяване.

5. Всички суми и имоти на незаконно обогатения чиновникъ или служащъ се задържатъ и присъждатъ въ полза на държавното съкровище.

6. Имотите, прехвърлени отъ незаконно обогатения чиновникъ върху кое и да било трето лице, се отнематъ на общо основание, като се докаже, че те са били прехвърлени така съ цель на укриване.

Преходенъ членъ. Настоящиятъ законъ има сила и за ония чиновници и служащи, които са престанали отъ служба преди издаването му.

Законъ за преследване на незаконно обогатените чиновници

Утвърден с указ от 20.12.1894 г., под
№618, обн., ДВбр./3 от 18.01.1895 г.